

Husen i "Krämarstan på Myra"

"Krämarstan på Myra"
-olja 2015-

Bara slyskog på Lilla Högsås vid sekelskiftet 1900:

Idag växer tallar på Lilla Högsås. I de överväxta husgrunderna står de nu med skorp bark. Skorporna är stora som snusdosor – som det skall vara på 100-åriga tallar.

Skorpornas storlek daterar hjälpligt skogens ålder idag och vi vet att då Krämarstan på Myra byggdes fanns där bara ungskog. Järnbruken runt om Finnerödja hade avverkat skogen för att kola virket. Området hade varit kalhugget och var 1910 på väg att få nya träd när alla Resandebarnen lekte här.

Från hela höjdplatån "Myra" måste utsikten varit magnifik.

Lite att fundera över när Du besöker platsen idag!

Utsikten från torn på Myra
mot
Krämarstan på Myra
i skogen vid pilen.
Skagern i bakgrunden
1944

”Krämarstan på Myra” bebyggdes med trähus:

Stenfotarnas storlek visar husens yta på marken. Grunderna var byggda av natursten - obearbetad eller huggen – och ligger kvar orörda även idag. Sten fanns att tillgå i obegränsad mängd runt om i Krämarstan. Om de Resande bearbetade stenarna till husgrunderna eller köpte den tjänsten är okänt. Många bönder och torpare i grannskapet utförde stenarbeten för stenvallskällare och grindstolpar; inte minst till eget bruk. För att spräcka natursten krävdes verktyg i form av grova järnborrar, mejslar, stenkilar och släggor med speciell utformning. Huruvida sådana ting fanns i de resandes verktygsarsenal kan äldre resande måhända ha minnesbilder av. Byten av varor och tjänster var vid den aktuella tiden förhärskande. De resande kunde tillhandahålla tjänster, som övriga sockenbor behövde - och varför då inte byta husgeråd - tyger - förtenning mot en huggen stenfot? Ömsesidigt beroende!

Det berättas att husen i Krämarstan var ”rena lappverk utan isolering och undermåliga som bostäder” (Hazell 2002).

Huset som Johan Thors son Karl Gustaf Johansson byggde i Älgårås 1914 (se bild) var en rejäl timmerkåk och varför då tro att husen i Krämarstan var sämre byggen.

Virket från hus i Krämarstan såldes som ved under andra världskriget - bland annat till Stockholm. Husen var byggda mellan 1905 och 1920. De bör ha varit konstruerade av timmer eller åtminstone grov plank, eftersom byggmaterialet kunde säljas och brukas som brännved fortfarande på 1940-talet - trots att då stått utan underhåll i 20 års tid.

Vi vet dock att några brädiskjul uppfördes för att användas som korttidsboende mellan affärsresorna.

År 1914 flyttade Johan Eriksson Thors son Karl Gustaf med hustru Ester Maria från Krämarstan på Myra till torpet Brofallet – "Stenåsen" i Älgårås socken. Enligt muntlig berättelse skall Karl Gustaf ha monterat ner en äldre stuga och byggt timmerhuset på bilden här ovan.

(Uppgift ur Älgårås hembygdsförenings årsskrift "Älgårås socken" årgång 2008.)
Foto: Anna Jansson 1970.

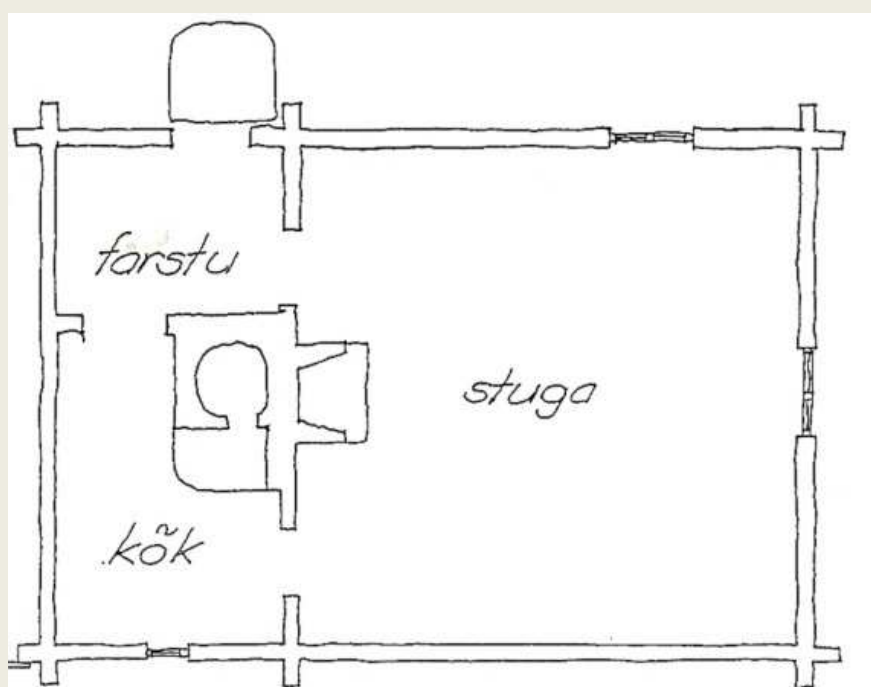

Familjen Alexander Johansson Thor
på torpet Rabokärr
dit de flyttade från Krämarstan 1917.

Eller är det deras hem i Krämarstan på Myra medan de bodde kvar där -spännande tanke. En sonson har berättat att farfar Alexander direkt byggde bostad, uthus och stenkällare samt grävde brunn på de ställen han kom att äga.

Torpstuga i Finnerödja från tiden för Krämarstan

Planritning för hus i Krämarstan eller Finnerödjatorp

Backstugor i Krämarstan:

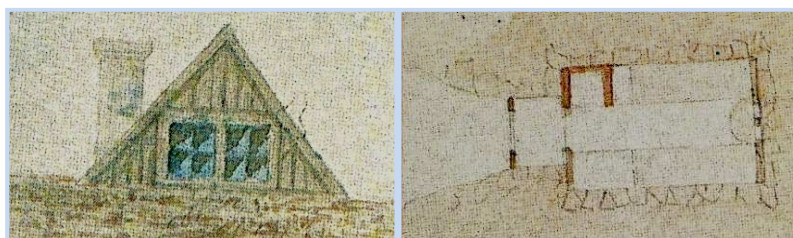

Utöver hus med resta väggar och under sadeltak fanns i Krämarstan minst två backstugor. Backstugor var vanliga i bygden. På häradskartan från 1870-talet kan man räkna till över 75 backstugor i Finnerödja socken. De betecknas med Bs.

Kartutsnittet här intill visar bebyggelsen med backstugor några hundra meter söder om Krämarstan (1872-78).

Backstuguruin Krämarstan

Backstuga
Hova socken - Västergötland - 1863
(efter Nils Månsson Mandelgren)

År 2006 fornminnesanmäldes hela Krämarstan på Myra:

Anmälan var ett samarbete mellan Länsstyrelsen i Örebro och Finnerödja hembygdsförening
Anläggningarna benämns numera Raä 265 i Finnerödja socken.

RAÄ-nummer Finnerödja 265

Tillfällig arbetsidentitet	25
Lämningsstyp	Lägenhetsbebyggelse
Antal	1
Typ	Övrig
Antikvarisk bedömning	Fast fornlämning
Byråmässigt beslut	Nej
Osäker position	Nej
Osäker utbredning	Nej
Kategorier	Bebyggelselämningar
Typisk datering	Medeltid Nyare tid
Län	Örebro
Kommun	Laxå
Landskap	Västergötland
Socken	Finnerödja
Koordinater (x/y)	6531398 / 1421243 (RT-90 2,5)
Koordinater (lat/long)	58,8972 / 14,4391 (WGS84)
Visa i Google Earth	Finnerödja 265
Visa på karta (hitta.se)	Finnerödja 265
Visa på karta (antenn.se)	Finnerödja 265

Område med bebyggelselämningar, ca 360x40-90 m (Ö-V) st, bestående av 5 husgrunder varav 2 jordkällareliknande, 4 uthusgrunder, 2 jordkällaregrunder, 1 brunn och 1 väg.

Husgrund, rektangulär, ca 7x4 m (N-S) och 0,2-0,4 m h av övermossade stenar, 0,3-0,6 m st. I centrala delen är rundat och övermossat spismursröse, ca 1,5 m diam och 0,4 m h med sten, 0,1-0,3 m st och enstaka tegelfragment.

Ca 25 m V om är: Husgrund, rektangulär, Ö del ca 6x5 m (Ö-V) och V del ca 4,5x3,5 m (N-S) samt ca 0,2-0,5 m h. Huvudsakligen övermossade stenar, ca 0,3-0,5 m st. I Ö del är grundens inre nivå med syllens ovsida medan V del är lägre. I V av Ö del är ett rundat och övermossat spismursröse, ca 3 m diam och 0,2 m h. V del är troligen en typ av tillbyggnad som lokalt kallas luta.

Ca 60 m ÖSÖ om är: Brunn, rundad och stensatt, ca 1,6 m diam och 0,7 m dj (med vatten i botten). Den är stensatt med 0,2-0,5 m st stenar, delvis övermossade.

Ca 40 m N om är: Uthusgrund, rektangulär, ca 4x3,5 m (N-S) och 0,1-0,3 m h av övermossade stenar, ca 0,2-0,4 m st. Grundens inre är i nivå med syllens ovsida.

Ca 9 m NNV om är: Jordkällaregrund?, innermått ca 3x2 m (Ö-V). Kallmurade väggar, ca 0,9-1,6 m br och 0,5-0,8 m h av delvis övermossade stenar, ca 0,2-0,6 m st. Ingång i Ö, ca 1,5 m l, 1,1 m br och 0,5-0,6 m dj. Odlingssten är pålagd i S.

Ca 45 m VSV om är: Uthusgrund, rektangulär, ca 6x4 m (Ö-V) och 0,1-0,2 m h av delvis övermossade stenar, 0,2-0,4 m st. Mot Ö del är odlingssten, ca 0,3-0,4 m st.

Ca 15 m N om är: Jordkällare, ca 4,5x3,5 m (Ö-V) st och 1,8x1,5 m (Ö-V) innermått. Kallmurade väggar, ca 0,9-1 m br och 1 m h, av 0,2-0,5 m st stenar samt påförd jord på utsidan. I V är en ingång, ca 1 m l och 0,7 m br samt 0,3-0,7 m dj.

Ca 35 m VSV om är: Uthusgrund, rektangulär, som huvudsakligen framträder som en övermossad förhöjning, ca 4x3 m (Ö-V) och 0,1-0,2 m h med enstaka synliga stenar, ca 0,3-0,4 m st.

Ca 85 m VSV om är: Uthusgrund, rektangulär, ca 6x4 m (Ö-V) och 0,1-0,2 m h med enstaka synlig sten, 0,3-0,4 m st. Grunden framträder som en övermossad förhöjning. Antydan till rektangulär konstruktion i, ca 4x2 m (N-S), möjligen s.k. luta.

Ca 70 m VSV om är: Husgrund, ca 5,5x5 m (N-S) st med kvadratisk innermått, ca 2,1x2,1 m st. Kallmurade och delvis raserade väggar, ca 1,5 m br och 1 m h av 0,3-0,5 m st stenar. Grunden är något nedgrävd i N-sluttning. På utsidan är väggen 0,4-0,8 m h och jord är påförd. Ingång i N, ca 1,3 m l, 1,1 m br och 0,8 m dj. I Ö långsidans övre del är en fönsterglugg? 1 m br och 0,4 m dj. Möjligen liknande konstruktion i V långsida. Enligt Ortsbor var denna jordkällareliknande huskonstruktion bebodd.

Ca 35 m NNÖ om är: Husgrund, rektangulär, ca 8x4 m (N-S) som huvudsakligen framträder som en övertorvad och övermossad förhöjning, ca 0,1-0,2 m h, med enstaka synliga stenar, 0,2-0,3 m st. I centrala del är ett troligt rundat och övermossat spismursröse, ca 1,5 m diam och 0,1 m h.

Ca 30 m NV om är: Husgrund, något nedgrävd i V-sluttning, ca 6x5,5 m (Ö-V), kvadratisk innermått ca 2x2 m st med kallmurade väggar, ca 2 m br och 1,3-1,6 m h av 0,2-0,5 m st stenar. På utsidan är väggen ca 1-1,3 m h och jord är påförd. Ingång i V, ca 1,4 m l, 1,1 m br och 1 m dj. Den övre delen av Ö gaveln är tresidig. Enligt Ortsbor var denna jordkällareliknande huskonstruktion bebodd. Ö om är f.d. åker.

	S om bebyggelselämningarna är en Väg/stig, 330 m l (Ö-V) och 3 m br, numera nyttjad som skogsväg. Ursprungligen var den stig till brunnen. I V och Ö delen är f.d. åker med 2 stennmur. Enligt Hazell (2002) hade de boende ingen åkermark. Bebodd av "resande" under 1900-talets två första decennier (Dnr 326-795-2006).
Orientering	Ca 50 m V om väg.
Terräng	Flack moränmark, svagt N- och V-sluttande moränmark. Skogsmark (barr).
Antikvarisk kommentar	Tämligen unikt exempel med lämningar efter en samlad bebyggelse med "resande". Ett bra exempel på lämningar efter minoritetsgrupp i Sverige, från förr.
Skadestatus	Välbevarad
Undersökningsstatus	Ej undersökt
Läge	Oförändrat läge
Kartblad	9E6e SV

Referenser

Skriftlig källa	
Publikation	Hazell, Bo. 2002. Resande folket. s. 182-195.

Händelser

Anmälan	
Anmälningstyp	Nyanmälning
Ansvarig organisation	Länsstyrelsen Örebro län
Diarienummer	326-795-2006
Ankomstdatum	2006-01-25
Anmälningsdatum	2006-01-23

Registrering	
Registrerande organisation	Riksantikvarieämbetet
Registreringsdatum	2007-06-19
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Medelfel, fältfångst	10
Osäker utbredning	Nej
Osäker position	Nej
Fritext granskad	Nej
Kvalitetshöjd	Nej

Riksantikvarieämbetet - Forsök